

BREXIT ЯК ДИСКУРСИВНА ПРАКТИКА ВІДМОВИ

Анотація

Стаття представляє політичне явище BREXIT як дискурсивну практику відмови. Подається визначення Брекзиту як політичного феномену. Окреслюються основні способи вираження відмови, які підтверджуються ілюстративно промовама політичних діячів Великої Британії. Визначається іллокутивна сила Брекзиту як вираження відмови і доводиться, що явище Брекзиту і є відмовою Великої Британії від членства у Євросоюзі.

Ключові слова: дискурсивна практика, політичний дискурс, відмова, Брекзит, іллокутивна сила.

Постановка наукової проблеми та її значення. Політика – це суспільний феномен, який займає чільне місце у повсякденному житті кожного громадянина. У політичних виступах можновладців відображаються не лише соціальні та культурні цінності країни, але і політичний курс, який обирає правляча верхівка держави. Спостерігаючи за останніми подіями у світовому політичному просторі, неможливо оминати рішення Великої Британії відмовитися від 43-річного членства у Європейському Союзі. Успішність прийняття таких важливих рішень на пряму залежить від того, яким саме способом відбувається аргументація та переконання суспільства у правильності обраної політичної стратегії.

Рішення Великої Британії про вихід із Євросоюзу сколихнуло не лише британців, а й усю європейську спільноту. Сьогоднішні події у Великій Британії висвітлюються на перших шпальтах найпопулярніших газет світу, обговорюються як відкрито, так і кулуарно. Природно, що політологи першими відреагували на таку гучну заяву однієї з наймогутніших країн Європи, висуваючи різноманітні прогнози щодо майбутнього як ЄС, так і самої “винуватиці” політичних рухів. Економісти, соціологи теж не могли залишитися осторонь, адже Брекзит потягне за собою фінансові й соціальні зміни. Лінгвістика, будучи гуманітарною наукою,

не допускає ігнорування таких важливих суспільно-політичних подій, тому мусить представити їх висвітлення у своєму ракурсі; це і визначає **актуальність** даної розвідки.

Аналіз досліджень проблеми. Дослідженню вираження відмови присвячено чимало мовознавчих праць вітчизняних і зарубіжних учених. Відмову як лінгвістичне явище розглядали у різних ракурсах і на матеріалі різних мов І. М. Осовська, О. С. Сокирська, А. М. Скрипаєнко, Т. М. Шелінгер, Т. Гівон, М. Ногара та ін. У працях цих науковців висловлення відмови трактувалися з точки зору семантики, прагматики, психолінгвістики. Політичний дискурс останнім часом набув широкої популярності, він ставав об'єктом не лише політологічного, але й лінгвістичного аналізу (Г. П. Баран, А. Д. Белова, К. А. Карасьова, В. Л. Кравченко, С. Т. Онуфрив, А. Фетцер та багато інших). Проте Брекзит як нововиниклий політичний феномен дотепер ще не був у фокусі мовознавчих розвідок, що підтверджує назрілість і своєчасність представленого дослідження.

Мета статті полягає в аналізі Брекзиту як дискурсивної практики відмови та виявленні основних способів вираження відмови у промовах політичних діячів Великобританії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Уперше своє теоретичне обґрунтування поняття “дискурсивна практика” отримало у працях французького філософа Мішеля Фуко. Дискурсивні практики, згідно з визначенням М. Фуко, – це сукупність анонімних, завжди детермінованих часом і простором правил, які в певну епоху й для певного соціального, економічного, географічного, мовного середовища визначають умови виникнення висловлення [3]. Для дискурсивної практики характерним є набір знань, напрям думок, спосіб їх словесного вираження, а також виникнення нових ідей та тем. Це поняття включає вибір понять і категорій мислення, релевантних за певних соціально-культурних умов, відбір комунікативних стратегій та принципи їхньої взаємодії та досягнення.

Дискурсивні практики представляють змістовно та формально близькі дискурси, об'єднані особливими правилами побудови. Погоджуємося із Оленою

Семенець у тому, що смислова єдність у межах дискурсивної практики визначається усталеним, загальноприйнятим способом інтерпретації дійсності. Відповідно, дискурс вирізняється власною ідеологією, що окреслює сукупність базових ідей, спосіб світобачення та світосприйняття, а також формує ментальний образ дійсності [2].

Що стосується об'єкту нашого дослідження, то дискурсивна практика Брекзиту охоплює низку політичних дискурсів, основною темою яких є доцільність та правильність виходу великої Британії з Європейського Союзу. Усі вони характеризуються складною системою аргументації та способів переконання суспільства у виборі нової політичної стратегії. Дана дискурсивна практика виникла у контексті історично зумовленої дискурсивної формації, спричиненої економічними, соціальними та культурними потребами держави. Брекзит як дискурсивна практика функціонує у вигляді постійних, взаємопов'язаних та взаємозалежних інформаційних потоків, що реалізуються в мовленнєвій діяльності представників політичної еліти Великобританії.

Брекзит, будучи політичним явищем, є водночас явищем ще й соціальним, а це означає, що формується ще один, соціальний дискурс. Одним із важливих аспектів успішності цього типу дискурсу є сприйняття його інтенції, висловлених аргументів щодо правильності вибору стратегії суспільством. Саме тому в межах даної дискурсивної практики потрібно не тільки дотримуватися норм орфографії, граматики, стилістики, риторики, але й брати до уваги некодифіковані правила, характерні для певного соціального інституту або групи, що в кінцевому результаті матиме позитивний вплив на аудиторію та буде вважатися ефективним [2].

Для того, щоб продемонструвати місце політичного феномену Брекзиту у спектрі дискурсивної практики відмови, пропонуємо визначення самого поняття BREXIT:

- *A combination of the words "Britain" and "exit" which refers to Britain's withdrawal from the European Union [4].*
- *A term for the potential departure of the United Kingdom from the European Union [6].*

- *After the referendum held on 23rd June 2016, the fact that the United Kingdom voted to leave the European Union [5].*

Представлені дефініції акцентують увагу на тому, що головна інтенція Брекзиту як дискурсивної практики є вихід, відмова від членства, відхід від загальних стратегій та принципів Європейського Союзу.

За своєю природою акт відмови є поліллокутивним утворенням, поєднуючи у собі іллокуцію асертиву та директиву. Маючи контекстну варіативність, відмова може доповнюватися характеристиками комісиву, заборони, поради, попередження, наказу, просьби, обвинувачення, докору [1, с. 77]. Іллокуція вираження відмови формується індивідуальними умовами виконуваності акту відмови. Ними є негативна волюнтативність, необов'язковість реалізації іллокуції, перлокуція запобігання небажаним діям, загальна адресація, егоіндивідуалізація, автосприяння, контрольованість ситуації мовцем [1, с. 147]. Саме тому основні інтенції відмови включають відхід, небажання, заперечення та неприйняття.

Відмова у дискурсивній практиці Брекзиту виступає як акт заперечення, небажання виконати дію, неприйняття вже складених у суспільстві інтересів. Поряд із цим, висловлення відмови у даному контексті передбачає сильний засіб переконування та акцентуації уваги суспільства на правильності вибору нової політичної стратегії:

*We have proved to ourselves time and again that **we cannot change** the direction. **We cannot change** the pace. **We cannot interrupt** the steady erosion of democracy, and given that we **do not accept the destination** it is time to tell our friends and partners, in a spirit of the utmost cordiality, that we wish to forge a new relationship based on free trade and intergovernmental cooperation.*

Даний уривок із промови британського політика Бориса Джонсона свідчить про невідворотність виходу країни з Європейського Союзу. Уживання таких структур як *we cannot change*, *we cannot interrupt* наголошують на обставинному характері відмови і виражають заперечення шляхом перешкоди, недопуску, унеможливлення зміни вибраного курсу влади [1]. Ще одним засобом вираження відмови вважаємо лексико-семантичну структуру *we do not accept the destination*. У цьому випадку відмова трактується як неприпустимість та неприйнятність

нав'язуваних концептів, давно укорінених у суспільстві консервативної Великої Британії.

У промові іншого лідера кампанії за вихід Британії з Європейського Союзу Майкла Гоува акцентуємо увагу на функціонуванні відмови як засобу критики Європарламенту та його дій як неефективних для розвитку Об'єднаного Королівства:

*We can take out our anger on elected representatives in Westminster but whoever is in Government in London **cannot remove or reduce VAT, cannot support a steel plant through troubled times, cannot build the houses we need where they're needed and cannot deport all the individuals who shouldn't be in this country.***

Нерідко у політичних промовах відмова характеризується високою емоційною наповненістю, що підсилює категоричність та рішучість адресата:

*You, as a political project, are **in denial**. You're **in denial** that your currency is failing. You're **in denial** ... Well, just look at the Mediterranean. **No, no, no.** As a policy to impose poverty on Greece and the rest of the Mediterranean you've done very well, and you're **in denial** over Mrs Merkel, or Mrs Merkel's call last year for as many people as possible to cross the Mediterranean into the European Union has led to massive divisions between countries and within countries.*

У такий спосіб Найджел Фарадж, опонент руху за членство у Європейському Союзі, наводить неспростовні аргументи щодо зубожіння Середземноморських країн, зокрема Греції, а також щодо навали іммігрантів у Європу через політику Ангели Меркель. Цим самим він гостро і категорично (що підсилюється повтором лексеми *in denial*) наголошує на неблаготворному впливі політики ЄС на суспільне життя британців, що у недалекому майбутньому призведе до повного занепаду і краху однієї з наймогутніших держав світу.

Велика Британія, будучи консервативною державою, завжди виступала за унітарність та цілісність. Настрої жителів Шотландії та Уельсу отримати статус суверенних держав і, як наслідок, проведення референдуму про вихід Шотландії зі складу Великої Британії не дали очікуваних результатів, отож остання не зазнала ні територіальних, ні суспільних змін. Та проведення референдуму щодо членства у Європейському Союзі продемонструвало поглиблення соціальних

розбіжностей британського суспільства та поставило під загрозу територіальну цілісність Об'єднаного Королівства. За результатами опитування більша частина жителів Англії та Уельсу висловилися за вихід із Європейського Союзу, у той час як Ірландія та Шотландія проголосували за збереження членства.

Уельс вважається найбільшійою територіальною складовою Великобританії, що спеціалізується на сільському господарстві та отримує значні дотації Брюсселю, що перевищують доходи ЄС від Уельсу. Вибір жителів Уельсу вийти із Європейського Союзу пояснюється бажанням повернути контроль і змусити політиків звернути увагу на численні суспільні проблеми, що існують на даній території.

Один із прибічників виходу Великої Британії, зокрема й Уельсу, із членства у Європейському Союзі є Нейл Гамільтон – лідер партії незалежності Об'єднаного Королівства в Уельсі. У своїх політичних промовах він заперечує руйнівний вплив Брекзиту на уельських фермерів, що отримують фінансову підтримку ЄС:

*It's our money that's being spent via Brussels and there'd be more of it if we **didn't have to give** so much of it away to French farmers and Italian farmers and Eastern European farmers.*

Нейл Гамільтон наголошує на призупиненні співпраці з Європейським Союзом, аргументуючи це тим, що у такий спосіб Уельс отримає економічну стабільність та вигоду. Відмова у цьому випадку виражається через уживання структури *didn't have to give*, що характеризує небажання та не обов'язковість здійснення таких фінансових операцій, що призводять до падіння економіки Уельсу та фінансування сектору сільського господарства інших членів Європейського Союзу (Італії, Франції, країн Східної Європи).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, Брекзит як політичний та соціальний феномен є дискурсивною практикою відмови, що характеризується загальною тематикою виходу Великобританії з-під членства у Європейському Союзі; комплексом взаємопов'язаних потоків інформації та висловлених аргументів представників влади щодо доцільності Великої Британії бути членом Європейського Союзу. Відмова як акт заперечення функціонує в межах даної політичної дискурсивної практики як засіб переконування, незгоди зі

стратегією Європейського Союзу щодо політичної ситуації в Об'єднаному Королівстві. Брекзит як дискурсивна практика відмови функціонує як спосіб Великобританії та її територіальної складової, Уельсу, довести свою економічну та політичну незалежність без втручання політики Європейського Союзу.

Вважаємо, що аналіз Брекзиту як дискурсивної практики вираження відмови є перспективним напрямом у лінгвістичних дослідженнях, оскільки дає змогу систематизувати та охарактеризувати відмову у межах нововиниклого політичного та соціального феномену. Тема дослідження є далеко невичерпаною і слугує основою для подальших лінгвістичних розвідок. Окремого аналізу, наприклад, заслуговує явище Брекзиту як конфліктогенеруючий тип політичного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Одарчук Н. А. Відмова: семантичний та прагматичний аспекти: Монографія/ Н. А. Одарчук. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 206 с.
2. Семенець О. Дискурсивні практики соціальних комунікацій: творчість суб'єкта мовлення та механізм самоорганізації [Електронний ресурс]/ О. Семенець. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nz/2011_96_1/statti/64.pdf
3. Фуко, М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко; пер. с франц. В. П. Визгина, Н. С. Автономовой. – СПб.: А-сэд, 1994. – 407 с.
4. Web page: Business Dictionary – Access mode: <http://www.businessdictionary.com>
5. Web page: Macmillan English Dictionary. – Access mode: <http://www.macmillandictionary.com>
6. Web page: Oxford Living Dictionaries. – Access mode: <https://en.oxforddictionaries.com>

Nataliia Odarchuk, Lilia Shepelia

Lesya Ukrainka Eastern European National University

BREXIT AS A DISCURSIVE PRACTICE OF REFUSAL

Summary

The article is devoted to the identification of Brexit in terms of discursive practice of refusal. Brexit is determined as a political phenomenon. Distinctive ways of expressing refusal are circumscribed and illustrated on the basis of Great Britain political leaders' speeches. The illocutionary force of Brexit is explored as the expression of refusal and it is proved that the phenomenon of Brexit is Great Britain's refusal from European Union membership.

Key words: discursive practice, political discourse, refusal, Brexit, illocutionary force.